

Вень (мовознавство) (кит. 文: wén, початково — татуювання, орнамент, візерунок, знак) — полісемантичний *ієрогліф*, комплексне поняття, що означає писемний знак, писемність, мову, обряд, культуру (культурність), цивілізованість, вихованість, освіту (освіченість), літературу, літературний жанр, вишукану словесність, стиль.

==Ієрогліф==

У широкому розумінні означає знаковість (природну чи штучну), будь-яку виявлену (осмислену, внесену) впорядкованість, звідси — переклад ієрогліфа як «культура» або «цивілізація».

Ієрогліф 文 у китайській мові — це перш за все 67-й ключ, який означає текст або письмо (у китайській писемності ключі, або радикали є основними складниками ієрогліфів; це набір стандартних символів, які використовують для класифікації ієрогліфів за семантичними або графічними характеристиками). Як радикальний (простий) ієрогліф є компонентом численних складених ієрогліфів, що вказує на зв'язок з письмом, освітою, літературою.

Як прикметник передає ознаки «вишуканий, витончений, м'який, спокійний», а також «літературний, писемний, книжний».

Вважається виразником розуму, краси, глибини думки і естетичного сприйняття. Охоплює широкий спектр смислів та аспектів, які відображаються у мові, філософії, мистецтві, освіті та суспільних нормах.

Вживається у власних іменах, назвах престижних локацій і *установ, логотипах і символіці*, вказує на зв'язок з культурною *традицією*.

==Етимологія і семантична еволюція терміна==

Поняття вень є ключовим для формування уявлення про духовне та інтелектуальне життя Китаю упродовж усієї його історії.

Міфічний тип мислення, характерний для давніх китайців, вплинув на створення особливої системи піктографічного письма (див. *Піктографія*), яка відображала *архетипи* світосприйняття та мала *сакральний* характер. Унаслідок тривалої й складної *еволюції* писемність поступово розвинулась у складні каліграфічні *знаки*. Письмовий символізм став одним із найважливіших аспектів *китайської мови*, де кожен знак має унікальне значення і втілює поняття або ідею.

Символ вень відомий вже з доби Шан Інь (16–11 ст. до н.е.) як кілька переплетених ліній, накреслених на кістках тварин, панцирах черепах.

Етимологія вень як візерунка (перехрещення ліній, змішування кольорів) сягає розфарбовування і татуювання (веньшень), що свідчило про вищий ступінь культурного розвитку племені. Первісно *графема* мала вигляд людини, що стоїть, з розмальованим (татуйованим) на грудях тулубом у момент виконання нею ритуального дійства. Поєднання смужок червоного і синього кольорів символізувало сполучення космічних начал — чоловічого (*ян*) і жіночого (*інь*), взаємодія яких, за натурфілософським *світоглядом*, забезпечує *гармонію* космічного *універсуму*, обумовлює природу всіх світових процесів і все породжує.

Татуювання на тілі людини у стародавніх культурах мало магічний сенс (див. *Магія*). З часом, мірою спрощення ієрогліфів, символіка татуювання була втрачена, форма ієрогліфа стала більш лінійною. І хоча в пізніші періоди китайської історії татуювання набуло негативної *конотації* (асоціювалося із варварами, ув'язненими), в Китаї *періоду бронзи* татуювання мало сакральний зміст і часто було ознакою племінної *еліти*.

Пізніше словом вень стали визначати будь-який візерунок як штучного (розпис, різьблення, гаптування), так і природного походження (сплетіння гілок дерева чи стеблин трави, мереживо тріщин на камінні, текстура дерева, череда хмар, плями чи смуги на шкурі тварини, сліди звірів і птахів тощо). Це саме стосується і знакової манери поведінки людини у контексті культури (*жести*, міміка, стиль поведінки, зокрема і стиль письма).

Вищим типом природного візерунку вважали «небесний» — зоряне небо (Тянь вень), яке передає через рух світил, розташування *сузір'їв*, принципи функціонування космічного *універсуму*. Значення терміна вень, як-от «змішування кольорів»; «ритуальне забарвлення, татуювання»; «прикраса»; «візерунок тваринного і рослинного світу» зберігається у китайській мові дотепер (напр., на позначення барвистої *флори* чи *фауни*).

Еволюція значень від татуювання до складного візерунку, а відтак до поняття *писемності* була тривалою. З часом поняттям вень стали позначати знаки, писані людиною, що їх, за однією з легендарних версій, накреслив у вигляді восьми триграм (*гуа*) архаїчний першопредок Фу-сі. За однією з версій, він скопіював візерунки з Неба (*Тянь*) — небесні письмена; за іншою — зі шкіри чарівного *дракона*. Отже, від самих початків писемності вень розуміли як текст в категорії естетики, подібно до гарно оздобленого візерунку.

Іншим найдавнішим матеріальним вираженням китайської культури є тканина, що засвідчила ще одна архаїчна семантика ієрогліфа вень — «витканий виріб, гаптування на тканині». Виникнення ієрогліфічного письма асоціативно сягає процесу виготовлення тканини (переплетення ниток) і плетіння сіток, що характерно для багатьох культур (пор. лат. *textus* — «тканина, плетиво»). Виробництво тканого одягу — одна з головних ознак, що відмежовує культуру від стану дикості. У Китаї ткацтво і землеробство вважали головними культуротворчими чинниками, які співвідносили з гендерним поділом. Чоловіка пов'язували з обробітком землі, тоді як жінку — з ткацтвом, тому у семантиці вень збереглося значення «м'якість, ніжність, вишуканість», на противагу чоловічій агресивності. Останню увібрав термін «у» — «войовничість», «воєнне начало», загалом стан, що руйнує усталений порядок. Ця пара категорій китайського світогляду (вень / у) становить бінарну опозицію за моделлю інь / ян, символізує два космічні первня — гармонію (життєдайне космічне начало) і хаос (смерть), Поєднання цих начал, де домінантним є вень, породжують космічну гармонію, частиною якої є людина.

Значення вень як «тканий візерунок» пізніше набуло нюансу «полотно тексту», тобто «література». У значенні «література» ієрогліф вень почали використовувати лише з пізнього періоду доби Хань (1–2 ст.). Спочатку це стосувалося канонічних творів конфуціанської класики, філософських текстів школи пізнього періоду доби Чжоу (6–3 ст. до н. е.), історіографії раннього періоду доби Хань (2 ст. до н. е.), а також поезії.

З плином часу термін вень отримує подальші інтерпретації, виповнюється новими сенсами.

==Як мовознавче поняття==

У китайській картині світу всі явища культури мають два плани вираження — візерункове вень і словесне янь, що відбилося у самій назві давньокитайської мови — *веньянь*. Визначальною формальною особливістю писемності (що також походить з типологічних характеристик вень) була її зовнішня «візерунковість», яка згодом стала означати стилістичну досконалість. Згідно з *конфуціанством*, слова, що не розташовані візерунком, не зможуть поширюватися.

Письмо є не тільки засобом комунікації, але й символічною системою, що втілює глибинні значення та ідеї. Мова — найважливіша сфера, де вень проявляється через ієрогліфіку. Китайська каліграфія з її складними мазками та

витонченими композиціями є не лише візуальним відображенням вень, але й самостійним видом мистецтва, вимагає точності та естетичної техніки відтворення.

Термін вень відобразив *ідеали*, пов'язані з гармонією, рівномірністю та балансом, що є важливими *принципами* китайської культури та філософії.

У традиційних літературознавчих працях слово «вень» могли вживати й у вузькому розумінні (напр., римований текст). У *лінгвістиці*, згідно з першим китайським тлумачним словником «Шовень цзецзи» (букв. «Тлумачення простих та аналіз складених ієрогліфів»; бл. 100 до н.е., доба Хань), ним позначали простий (нескладений) ієрогліф.

==Додатково==

*За однією з версій, піктограми створив придворний легендарного імператора Хуан-ді історіограф Цан Цзе, який осягнув сокровенну таємницю *буття* і красу природних візерунків. Так виникла ієрогліфіка — візерунок ліній і рисок, запозичений від природи. Щодо 64 *гексаграм*, то їх, за одним переказом, створив легендарний першопредок Фу-сі, за іншим — Вень-ван, засновник династії Чжоу (11–3 ст. до н.е.).

* Словник *Сюй Шень* «Шо вень цзе цзи» є першим китайським словником ієрогліфів, що став взірцем для всіх наступних. Містить понад 9 тис. знаків, які систематизовані за т. з. ієрогліфічними ключами (540 ключів). Словник роз'яснює семантику ієрогліфів. За ним, 67-й ключ — ідеогра 文 означає: а) хаотичний візерунок, народжений природним порядком речей; б) хаотичне нашарування на металі візерунків іржі як прояв його природних властивостей (розкриття смислів таких візерунків подано як упорядкування хаосу інь-стихії *металу*, а відтак упорядкування хаосу речей у свідомості людини, тобто наближення її до джерел(а) істини); в) погруддя людини із зображенням ідеограми 文.

Див. також:

Вень (філософія)

Вень (літературознавство)

Вень (мистецтвознавство)

==Джерела==

* І-цзін. Книга змін / Пер. з рос. Є. В. Тарнавський. Харків : Фоліо, 2000. 281 с.

* Сюй Шень. Шовень цзецзи (說文解字注) (Тлумачення ієрогліфів). Шанхай : Шанхай фасінсофасін, 1986. 867 с.

==Література==

Резаненко В. Ф. Даоське коло як модель семантико-графічного структурування китайських ієрогліфів стилю кайшу 楷書// Українська орієнталістика. 2012. Вип. 6. С. 201–212.

Key Concepts in Chinese Culture. Beijing : Foreign Language Teaching and Research Press, 2019. 424 с.

Шекера Я. В. Сутність та витоки художньої образності китайської поезії – dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31240/15-Sheker.pdf

Карпека Д. О. Порівняльна граматики китайської мови веньянь та сучасної літературної китайської мови путунхуа. Вінниця : Нова книга, 2022. 504 с.

Щербаков Я. І. Китайська мова та система китайського письма у історичному зрізі найдавніших часів Logos : Collection of scientific papers/ Boston. 2022. / С. 103–105.

File:Shuowen.jpg

